

Frontiers of Geography

The 20th anniversary of the partnership between the Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest and the Ruprecht-Karls-Universität, Heidelberg

KONVERSION UND STADTENTWICKLUNG. EINE ANALYSE DES UMSTRUKTURIERUNGS- PROZESSES VON MILITÄRSTANDORTEN IN DEUTSCHLAND (ZUSAMMENFASSUNG)

In einem von der Deutschen Forschungsgemeinschaft (DFG) geförderten Projekt wurde der seit Beginn der 1990er Jahre durch die Abrüstung ausgelöste Umstrukturierungsprozess (Konversion) von Militärstandorten in Deutschland analysiert. Die Untersuchung erfolgte an sechs Fallbeispielen mit einem Set qualitativ-interpretativer und quantitativer Erhebungsmethoden und erbrachte folgende Ergebnisse.

Die städtische Entwicklung ist seit dem 17./18. Jahrhundert durch einen mehrfachen Wechsel von Militarisierungs-, Abrüstungs- und sich daran anschließende Konversionsphasen gekennzeichnet. Damals wie heute wird Konversion für die *städtische Entwicklung* als Chance gesehen. In früheren Abrüstungsphasen versprachen sich die Kommunen zudem auch *positive wirtschaftliche Impulse* von der Konversion. Dies ist heute nicht der Fall.

Die Berichterstattung lokaler Zeitungen zum Prozess der Konversion fokussierte auf die Kernthemen: 'Realisierung von Nutzungskonzepten' sowie 'Kaufpreisverhandlungen'. Die Medienanalyse zeigt, dass medial vermittelte Images die Akzeptanz von Konversionsmaßnahmen entscheidend beeinflussen können. Dies wiederum führt zu Vorteilen bzw. Problemen bei der Vermarktung.

Die in der Untersuchung befragten Schlüsselpersonen der lokalen Konversion sehen Aushandlungsprozesse bei der Abwicklung der Konversion nicht als Konflikte, sondern als Bestandteil ihres administrativen Alltags. Damit werden formelle, normorientierte Handlungszusammenhänge (administrativ-politische Systeme) zur entscheidenden Größe für Handlungen im Konversionsprozess. Mit zunehmender Komplexität dieser Systeme nimmt die Beteiligung, Verantwortung und Identifikation individueller (Konversions-)Akteure ab. In umfangreichen Haushaltsbefragungen wurde ermittelt, wie die Konversionsmaßnahmen bewertet werden. Die Zufriedenheit der Bevölkerung mit ihren neuen Wohngebieten – den umgenutzten Militärliegenschaften – ist groß. Entscheidendes Kriterium für den Zuzug war die Möglichkeit, die Wohnsituation in Bezug auf Größe und Eigentumsverhältnisse zu verbessern. Eine soziale Integration der Bewohner der neuen Quartiere ist nach den vorliegenden Ergebnissen nur bei Maßnahmen des sozialen Wohnungsbau schwierig.

Insbesondere die in den Akzeptanz-Studien ermittelten Ergebnisse liefern den verantwortlichen Akteuren wichtige Argumentationshilfen, wenn es darum geht, den weiteren Konversionsprozess durch Nachbesserungen zu steuern – beispielsweise durch ein entsprechendes Marketing, zusätzliche Versorgungs- oder soziale Einrichtungen, verbesserte Verkehrsanbindung etc.

ÁTALAKÍTÁS ÉS VÁROSFEJLESZTÉS. A NÉMETORSZÁGI KATONAI TERÜLETEK ÁTALAKULÁSÁNAK VIZSGÁLATA (ÖSSZEFOGLALÓ)

Egy, a Német Kutatási Társaság (Deutsche Forschungsgemeinschaft, DFG) által támogatott projekt a németországi laktanyák átalakítását elemzi, mely az 1990-es évek elején meginduló leszerelési folyamattal vette kezdetét. A hat mintán kvalitatív-interpretatív és kvantitatív módszerekkel végzett kutatás eredményei az alábbiakban foglalhatók össze.

A városfejlődés a 17–18. század óta a militarizációs-leszerelési, majd az azt követő átalakítási folyamatokkal jellemezhető. Akkoriban, mint ahogyan ma is, az átalakítást a városfejlődés esélyeként tekintették. A leszerelés korai szakaszában a konverzió eredményeként a közösségek pozitív gazdasági hatásokat is reméltek. Mára ez megváltozott.

A helyi újságok tudósításai a konverzió folyamatáról a következő témákra fókuszáltak: „A hasznosítási tervek realizálódása” valamint „Vételártárgyalások”. A média-analízis azt mutatja, hogy a médiák által közvetített image az intézkedések elfogadottságát jelentősen befolyásolja. Ez az értékesítésben elő-nyöket és problémákat egyaránt okoz.

A kutatás folyamán megkérdezett, a helyi átalakításban kulcsszerepet játszó személyek a konverzió lebonyolításának tárgyalási folyamatait nem konfliktusként élik meg, hanem adminisztratív feladatuk részeként tekintik. Ezáltal a formális, normaorientált adminisztratív-politikai rendszerek meghatározóvá válnak a tárgyalási folyamatokban. Ezen rendszerek növekvő komplexitásával csökken az egyéni szereplők részesevé, felelőssége és identifikációja. A háztartások átfogó kérdőíves vizsgálatával mérhető a konverziós intézkedések megítélése. A lakosság nagymértékben elégedett az új lakókörnyezettel – az átalakított katonai ingatlanokkal. A beköltözéskor döntő kritérium volt a lakás-körülmények (a nagyság és a tulajdonviszonyok tekintetében) javulása.

Főként az elfogadottságot vizsgáló tanulmányokban közzétett eredmények szolgálnak a felelős személyek számára fontos argumentációs segítséget a további konverziós folyamatok javításához – melyek közül a megfelelő marketingtevékenység, a kiegészítő ellátási- és szociális intézmények, a jobb közlekedési lehetőségek kialakítása említhető példaként.